

نشانه‌های شکوفایی انقلاب اسلامی با محوریت «قیام خونین ۱۹ دی ماه قم» در استان بوشهر به روایت اسناد (دی ماه ۱۳۵۶ تا مرداد ۱۳۵۷)

ماشاءاله عالی حسینی^۱

چکیده

واقعه قیام ۱۹ دی در سال ۱۳۵۶، در پی پیروی از فرمان امام خمینی علیه رژیم پهلوی رخ داد و تعدادی به شهادت رسیدند. به دنبال آن قیام، چهلم‌ها شکل گرفت. تبریز، یزد، جهرم، تهران و اهواز، یکی پس از دیگری شاهد تظاهرات خونین در گرامیداشت شهدای قم شد تا شروعی بر مرحله اول انقلاب اسلامی و ظهور نشانه‌های آن گردد. نقش مهم و تأثیرگذار جنبش چهلم‌ها، ظهور نشانه‌های انقلاب را در مناطق مختلف و از جمله در استان بوشهر موجب شد. مقاله حاضر با بررسی اسناد و روایات، به مطالعه و بررسی نشانه‌ها با محوریت «قیام خونین ۱۹ دی ماه قم» در این مرحله از تحولات انقلاب اسلامی استان می‌پردازد. از این رو، پرسش «چگونه نشانه‌های انقلاب اسلامی با محوریت (قیام خونین ۱۹ دی ماه قم) در فاصله زمانی دی ماه ۱۳۵۶ تا مرداد ۱۳۵۷ - در استان بوشهر تبلور یافت؟» مسئله اصلی پژوهش است. تحقیق، از نوع کیفی بوده و به شیوه «توصیفی - تحلیلی» صورت می‌گیرد. همچنین، جمع‌آوری اطلاعات با تکیه بر منابع اسنادی سندهای ساواک و مصاحبه‌های شفاهی و به طریق تحلیل محتوا و روش مقایسه‌ای حاصل می‌شود. یافته‌های نیز، نشانه‌های زیر بنایی تحول را در ابعادی چون؛ فعال شدن هسته‌های اتحاد مردمی، رشد سریع مشارکت‌های ضدطاغوتی تا نقش‌آفرینی بانوان و آمادگی مردم استان بوشهر بر مقاومت مسلحانه با رژیم، نشان می‌دهد.

واژه‌های کلیدی: قیام ۱۹ دی ۵۶، چهلم شهدا، روایت اسناد، استان بوشهر.

۱. دکتری مدرسی تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه معارف اسلامی، دانشگاه خلیج فارس، بوشهر، ایران.

Mashala1339@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۶/۰۵ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۱۱ نوع مقاله: علمی - پژوهشی

Signs of the Islamic Revolution's Flourishing, Centered on the "Bloody Uprising of Qom on January 19" in Bushehr Province According to Documents (January 1977 to August 1978)

Mashallah Aali Hosseini¹

Abstract

The uprising of January 19, 1977, occurred in response to Imam Khomeini's decree against the imperialist tyranny. A number of people were martyred. Following that, the epic of the 1940s took shape. Tabriz, Yazd, Jahrom, Tehran, and Ahvaz witnessed bloody demonstrations in honor of the martyrs of Qom, one after another. This marked the beginning of the first stage of the Islamic Revolution and the emergence of its signs. The important and influential role of the epic of the 1940s led to the emergence of signs of revolution in various regions, including Bushehr province. The present article, by delving into documents and narrations, studies and examines the signs, focusing on the "Bloody Uprising of January 19, Qom" of this stage of the developments of the Islamic Revolution in the province. Therefore, the question of "How did the signs of the Islamic Revolution centered on the "bloody uprising of January 19, 1977 in Qom" crystallize in Bushehr province during the period (January 1977 to August 1978) " is the main issue of the research. The research is qualitative and is conducted in a "descriptive-analytical" manner. Also, information is collected based on documentary sources - SAVAK documents and oral interviews, and through content analysis and comparative methods. The findings also show the underlying signs of change in dimensions such as the activation of popular unity nuclei, the rapid growth of anti-tyrant participation, the role played by women, and the readiness of the people of Bushehr province to engage in armed resistance to the regime.

Keywords: The uprising of January 19, the 40th anniversary of the martyrs, narrated by documents, Bushehr Province

¹ .PhD in History of Islamic Culture and Civilization, Faculty of Literature and Humanities, Department of Islamic Studies, Persian Gulf University, Bushehr, Iran.

مقدمه

نهضت امام خمینی از ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ تا سال ۱۳۵۶ با گذر از حوادثی مهم چون تبعید امام خمینی به ترکیه در سال ۱۳۴۳، تاج‌گذاری شاه و فرح در سال ۱۳۴۶، فوت آیت‌الله حکیم و طرح مجدد مرجعیت امام در سال ۱۳۴۸، برگزاری جشن‌های ۲۵۰۰ ساله در سال ۱۳۵۰ و... باعث تحولاتی عمیق در جامعه ضداستعماری ایران شد. هرکدام از حوادث و اتفاقات که در پی هم رخ می‌داد، پایان یکی در واقع آغازی بر فرایند اعتراضی بعد خود بود که به تدریج بر رشد و تعالی و فراگیری جنبش علیه حکومت پهلوی می‌افزودند. در ادامه این حوادث، واقعه قیام ۱۹ دی در سال ۱۳۵۶، رخ داد و سرسلسله حرکت‌های اعتراض‌آمیز و براندازانه‌ای از سوی مردم ایران علیه نظام پادشاهی شد. صاحب‌نظران از این قیام، به‌عنوان شروع مرحله‌ای جدیدی در نهضت اسلامی (خامنه‌ای، ۱۳۹۴ش: ۲۹)، و عامل شتاب در جریان انقلاب، یاد کرده‌اند. (حسن‌زاده، ۱۳۷۷ش: ۱۸۴)

در این برهه، قیام ۱۹ دی قم، در پی دو رخداد قبل از خود شکل گرفت: یکی، شهادت سید مصطفی خمینی (مراسان، ۲۳۷۹۰/۲۰ه ۱۲، ص ۴۹۳) فرزند روح‌الله، «نور بصر و مهجۀ قلب او» (خمینی، ۱۳۶۸ش: ۱/۲۳۳) در اول آبان سال ۱۳۵۶ و مجالس سراسری ختم شهادت وی (مراسان، ۲۸۸۱۵/۲۰ه ۱۲، ص ۳۹۵)، و دیگری، درج مقاله توهین‌آمیز رشیدی مطلق نسبت به امام خمینی در روزنامه اطلاعات ۱۷ دی ۱۳۵۶. (مراسان، ۲۱/۸۰۰۱، ص ۸۲). این دو اقدام ظالمانه رژیم، موجب شروع واکنش‌های تند مردمی علیه رژیم شد. ابتدا، روحانیون و مردم قم که از اهانت‌ها و خیانت‌ها عصبانی بودند، دست به تظاهراتی گسترده زدند ولی رژیم در عملیاتی مسلحانه، تظاهرات آنها را به خاک و خون کشید. اقدام مذکور در غالب شهرها، نفرت مردم از رژیم را افزون ساخت و موجی از تنفر و بیزاری، سراسر ایران را فراگرفت، لذا رهبر نهضت، آیت‌الله خمینی، بیانیه داد و مردم را به تداوم اعتراضات دعوت کرد. (خمینی، ۱۳۶۸ش: ۳/۳۱۵)؛ و علما نیز کشتار را محکوم کردند (ملایی، ۱۳۸۳ش: ۵۳). بدین ترتیب خیزش چهل‌ها، شکل گرفت و تبریز، یزد، جهرم، تهران، مشهد و شهرهای دیگر کشور، شاهد قیام‌هایی خونین در گرامیداشت شهدای قم شدند.

استان بوشهر که از شروع نهضت آیت‌الله خمینی در سال ۱۳۴۲ گام به گام، راه سخت نهضت وی را عاملانه می‌پیمود، در این مرحله از انقلاب نیز، بی‌بهره از تحولات نماند و بستر لازم را برای پذیرایی از آرمان‌های شهدای واقعه ۱۹ دی، فراهم نمود. مقاله حاضر، به تأثیرپذیری این بستر در استان می‌پردازد. به عبارت دیگر، پژوهش حاضر، تحقیقی پیرامون حوادث نخستین مرحله از مراحل انقلاب است.

اهمیت انتخاب این مرحله (از قیام ۱۹ دی تا پایان مرداد)، به عنوان محدوده زمانی تحقیق به این جهت است که در این برهه زمانی، راهبرد برگزاری سلسله مجالس چهلم شهدا، بیشترین تأثیرگذاری را بر بسترسازی و شکل‌دهی عوامل نهضت در استان گذاشته و موجب پیدایی نشانه‌هایی مبنایی و مؤلفه‌هایی سرنوشت‌ساز مانند فعال شدن هسته‌های جهادی مساجد تا آمادگی مردم بر مقاومت مسلحانه مقابل رژیم در استان گردیده است.

براین اساس، هدف اصلی نگارش مقاله مطالعه و بررسی دستاوردهای انقلاب اسلامی با محوریت «قیام خونین ۱۹ دی ماه قم» در استان بوشهر است. با این توضیحات اکنون به این پرسش اصلی تحقیقی می‌رسیم که چگونه «قیام خونین ۱۹ دی ماه قم» اساس پیدایی و ظهور علائم انقلاب اسلامی در فاصله زمانی (دی ماه ۱۳۵۶ تا مرداد ۱۳۵۷) در استان بوشهر گردید. به این جهت، توصیف و تحلیل پرسش مبتنی بر سه حادثه زنجیره‌ای «شهدای قم»، «چهلم شهدای قم در ۲۹ بهمن تبریز» و «چهلم شهدای تبریز در ۱۰ فروردین یزد جهرم» که جملگی در پرتو پیامدهای قیام سرنوشت‌ساز ۱۹ دی هویت یافته‌اند، صورت می‌گیرد.

نوع تحقیق از مقوله تحقیق کیفی بوده، و داده‌ها به شکل «توصیفی - تحلیلی» ارائه شده‌اند؛ در جمع‌آوری اطلاعات از منابع شامل اسناد مکتوب و گزارش‌های ساواک و مصاحبه‌های شفاهی با نیروهای مبارز حاضر در صحنه، بهره‌گیری شده و بررسی و ارزیابی داده‌های تحقیق نیز، به دو روش تحلیل محتوا و روش مقایسه‌ای، انجام شده است.

یافته‌های پژوهش حکایت از این دارد که سرآغاز دوره پایانی که از قیام خونین ۱۹ دی شروع می‌شود دستاوردهای چون فعال‌شدن هسته‌های جهادی مساجد، تقویت کارکرد سیاسی اجتماعی مسجد، افزایش مشارکت اقشار مردم، حضور زنان در صحنه سیاسی

مقاومت و.... دارد که زیرساخت یا ارکان حرکت‌های انقلاب در مراحل بعدی تا پیروزی در استان می‌شود.

۱- پیشینه پژوهش:

با عنایت به موضوع پژوهش، لازم به اشاره است که در رابطه با واقعه ۱۹ دی ۵۶ قم، مطالبی در قالب کتاب و مقاله چاپ شده است. کتاب‌های نوشته‌شده بیشتر به اصل واقعه و اسناد آن مربوط می‌شود؛ مثل آنچه مرکز بررسی اسناد به سال (۱۳۸۲) تحت عنوان «۱۹ دی به روایت اسناد ساواک» به تحریر درآورده. اسناد این مجموعه از شهادت آیت‌الله حاج‌آقا مصطفی خمینی تا اوایل سال ۱۳۵۷ را شامل می‌شود. طالبی دارابی (۱۳۷۸ش)، «جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در پیروزی انقلاب اسلامی» را نوشته است، در این کتاب زمینه‌ها و عوامل و پیامدهای قیام ۱۹ دی ماه سال ۱۳۵۶، طی پنج فصل بررسی و تحلیل می‌شود. شیرخانی (۱۳۷۷ش) در کتاب «حماسه ۱۹ دی قم» مجموعه مصاحبه‌هایی با شخصیت‌های دست‌اندرکار و شاهدان عینی قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ به انضمام اسناد مربوط به آن واقعه را به چاپ رسانده است.

در مورد مقالات: مقاله شمسی (۱۴۰۳)، در نگارش «بازخوانی قیام نهم دی سال ۱۳۵۷ شمسی در تربت‌حیدریه»، به روند سریع و تأثیرگذار واقعه شهدای روز نهم دی ماه سال ۱۳۵۷ در تربت‌حیدریه اشاره نموده و به این نتیجه می‌رسد که پس از این واقعه، نیروهای انقلابی بر امور مسلط گشتند و پیروزی سریع انقلاب در تربت‌حیدریه و شهرهای هم‌جوار و در سطح وسیعی از استان را موجب شد. عفتی (۱۳۸۴) «مثلث شتاب انقلاب - قم، تبریز و یزد- قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶» به تأثیر در هم تنیدگی مراسم چهلم‌ها در نابودی حکومت پهلوی نظر انداخته و دلایل ناکارآمدی رژیم در مهار این جریان پیوسته سه‌ضلعی را تحلیل می‌کند. مقاله بهشتی سرشت و دمیرچی (۱۳۸۷ش)، «جرقه انقلاب بررسی تحلیلی مقاله احمد رشیدی مطلق»، با هدف شرح زمینه وقوع قیام ۱۹ دی و پی بردن به هویت نویسندگان حقیقی مقاله و نیز اهداف شوم پشت‌صحنه، نگارش یافته است. حسن‌زاده (۱۳۷۷) «تحلیلی بر واقعه ۱۹ دی ۱۳۵۶ قم»، این نوشتار به دنبال پاسخ گفتن به چرا و چگونگی و پیامدهای واقعه ۱۹ دی ۱۳۵۶ قم است؛ لذا بر این فرض استوار است که رژیم

بدون اطلاع از همبستگی نهفته روحانیون و انسجام تشکیلاتی طیف‌های مخالف، آنان را بیشتر متوجه دشمن واحد خود، یعنی نظام سیاسی حاکم نمود.

بنابراین کتاب‌ها و مقالات مذکور، هر یک به شکل هدفمند به تحلیل ابعاد قیام می‌پردازند؛ و این ابعاد یا به لحاظ ارائه اسناد و نقل شاهدان واقعه یا به جهت زمینه پیدایش از نقش شتاب‌بخشی پیامدهای آن در کلیت انقلاب اسلامی، بحث می‌کنند. البته، پژوهش حاضر با وجود اشتراکی که در اصل موضوع با تحقیقات مرتبط دارد از آن جهت که با نگاهی موردی و بومی، تأثیرات راهبرد مراسم چهلم‌ها را در محدوده خاص جغرافیای استان بوشهر مطالعه می‌کند، متفاوت و متمایز از آن مکتوبات تحقیقی است؛ و مانند آن، پیش‌تر، نه در استان و نه جای دیگر کشور انجام نشده است. در این راستا حتی مقاله «بازخوانی قیام نهم دی سال ۱۳۵۷ شمسی در تربت‌حیدریه» نیز با این مقاله به لحاظ موضوع همسو نیست، به این معنا که در آنجا موضوع؛ ۱۹ دی ۱۳۵۷، شهر تربت‌حیدریه است. در حالی که در اینجا بحث با محوریت قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در بوشهر صورت می‌گیرد و نوآوری و اهمیت آن، بیشتر به ذکر و تحلیل نشانه انقلاب اسلامی در استان منحصر است.

جامعه آماری، دربرگیرنده «متون یادداشت‌ها، اسناد، کتب و مصاحبه با افراد انقلابی حاضر در صحنه مرتبط با موضوع» است. برای حصول اطمینان از روایی پژوهش نیز، مؤلفه‌ها و مضمون‌های به دست آمده آن، به طور مستمر با داده‌ها، مقایسه گردیده و تناسب آنها نسبت به یکدیگر ارزیابی شده است. همچنین چند تن از استادان و خبرگان حوزه کار به بررسی و اظهار نظر درباره مؤلفه‌ها پرداختند و دیدگاه‌های آنها نیز اعمال شد.

۲- نشانه‌های انقلاب اسلامی با محوریت «قیام خونین ۱۹ دی‌ماه قم» در استان

در دست‌یابی به اطلاعات، پرسش تحقیق نشانه‌های انقلاب اسلامی را در استان بوشهر با محوریت «قیام خونین ۱۹ دی‌ماه قم»، جستجو می‌کند. با نظر به محدوده زمانی و مکانی و پیشینه تحقیق، داده‌های مکتسبه که با تکیه بر اسناد مکتوب از ساواک و مصاحبه‌های شفاهی و به روش تحلیل محتوا طبقه‌بندی گردیده‌اند، ما را به شش نشانه شکوفایی، متأثر از «راهبرد مراسم چهلم‌ها» به شرحی که می‌آید رهنمون ساختند.

۱-۱- واقعهٔ چهلم شهدای قم و ظهور هسته‌های جهادی مساجد استان

برپایی مجالس ترحیم و یادبود شهدا، آغاز استراتژی مبارزه‌ای بود که در استان بوشهر نیز برپا شد. اما چطور این وقایع در استان بوشهر انعکاس یافت و تأثیرات خود را نشان داد؟ لازم است بدانیم، مهم‌ترین و اولین تأثیرگذاری این بود که فرصت ظهور نیمه‌آشکار «هسته‌های مدیریت جهادی» که پیش‌تر در قالب هیئت‌های مذهبی فعالیت‌هایی مخفیانه و پراکنده در استان داشتند، موجب شد با واقعهٔ قیام دی، هسته‌های مذکور، با دو هدف وارد صحنهٔ مستقیم مبارزه شوند: یکی هدایت و تدبیر وقوع انقلاب اسلامی در مناطق استان و دیگری هماهنگی در ایجاد تاکتیک‌های مخفیانهٔ مبارزه و پیوند و گسترش همبستگی شهرستان‌ها باهم و با استان. در رهبری این تشکل‌ها در استان، ستاد رهبری روحانیت مبارز انقلاب اسلامی، علمایی انقلابی چون: «شهید آیت‌الله شیخ ابوتراب عاشوری، آیت‌الله سید مصطفی حسینی و آیت‌الله سید محمدحسن نبوی» قرار داشتند.

در هر شهرستان، نمایندگانی از اعضای روحانیت مبارز استان مسئولیت اعتقادی و هدایت امور مجاهدین را عهده‌دار بودند که شبکه‌ای گسترده و یکپارچه از جهاد علیه رژیم حاکم را ایجاد می‌نمود. با قیام ۱۹ دی این تشکل در استان، زنده و فعال و از طریق مساجد وارد صحنه فعالیت شد و اختیار اجرای برنامه‌ها تا پیروزی انقلاب را در دست گرفت. رژیم که از سابق با این پیوند سازمان‌یافته آشنا بود، دست به مقابله زد، ولی چه طرح و واکنشی در پیشگیری این واقعه می‌توانست به اجر گذارد؟

رژیم با علم به حرکت سازمان‌یافتهٔ روحانیت مبارز در استان بوشهر، ابتدا به حصر و کنترل رهبران روحانیت مبارز در استان اقدام نمود، و در تداوم بارها تهدید و بازجویی، ممنوعیت‌ها، منازل دو عالم مبارز (آیت‌الله سید مصطفی حسینی و آیت‌الله شیخ ابوتراب عاشوری) و اعضای رهبری سازمان روحانیت مبارز استان را که جایگاه آمدورفت عامه مردم و نیروهای مؤمن انقلابی بود، مستقیم تحت کنترل درآورد. به این منظور علاوه بر تهدید و تذکرات مکرر، مأمورین ساواک روزانه و تا زمانی که نشست و برخاست‌ها در منازل آنها برقرار بود، به‌طور مستقیم و حضوری در مجالس، کنار آنها می‌نشستند و حتی صحبت‌های خصوصی آنها با مردم را شنود می‌کردند (سیمرونی، مصاحبه: ۱۳۷۰ش). بر

این پایه، شنودها، مکاتبات، مراسلات، مسافرت‌ها و... به‌طور مستمر تحت کنترل آنها قرار می‌گیرد و گزارش مختلف روزانه به مرکز ارسال می‌شد که نمونه فراوانی از این گزارش‌ها «درمجموع دوجلدی اسناد ساواک استان بوشهر» موجود است. اما دستور اقدام به طرح مراقبت توسط ساواک از مورخ ۱۳۵۶/۱۲/۳ پس از حادثه قم، این چنین ابلاغ می‌شود.

از: سازمان اطلاعات و امنیت بوشهر به: مدیریت کل اداره سوم ۳۱۱

در اجرای امریه شماره ۳۶/۱۲/۲-۳۱۱/۱۰۴۲ به‌منظور آگاهی از هرگونه فعل و انفعال از تاریخ ۳۶/۱۲/۳ با استفاده از ۱۵۸۵ از منازل مصطفی حسینی و ابوتراب عاشوری که مظنون به انجام اقداماتی می‌باشند مراقبت به عمل می‌آید. مقرر فرمایند در صورت تصویب این موضوع برای مدت سه ماه به‌طور نوبه‌ای ادامه یابد. رئیس سازمان اطلاعات و امنیت بوشهر-سلیمی (مراسان، ۶۲۸۴، ۳۶۱۶، ص ۴۱۶)

اما؛ آیا رژیم با کنترل و حصر رهبران استان، موفق به جلوگیری از حرکت مردم، در دفاع از آرمان‌های قیام‌های قم، تبریز و یزد، گردید؟

آنچه روشن است وجود ارتباط گسترده‌ای بوده که روحانیت مبارز استان با حوزه‌های علمیه داخلی کشور و با حوزه علمیه نجف اشرف که به طرق گوناگون از قدیم وجود داشت، همچنین حضور انقلابی مبلغین اعزامی از قم که به سند مورخ ۱۳۵۶/۱۱/۱۲، همواره با دستی پر از اعلامیه‌ها و نوارهای رهبر نهضت و مراجع جهت اربعین حسینی وارد استان بوشهر می‌شدند و رابطه بوشهر با استان‌های بزرگ را مضاعف می‌ساخت. در چنین شرایطی، طرح حصر رهبران نهضت در استان علی‌القاعده نمی‌توانست مانع بازخورد پیامدهای قیام در استان بوشهر گردد. چراکه مجالس و منبرهای آن دسته از روحانیون اعزامی و مبلغ که ساواک از آنها به‌عنوان، روحانیون افراطی یاد می‌کرد (مراسان، ۶۱۳۳/ ۱، ص ۴۰۱)، در شهرها و روستاها، باعث انتقال دستاوردها و تبیین پیام‌های واقعه شهدای قم و شهادت مظلومانه سید مصطفی خمینی به مردم انقلابی استان می‌شد.

به این شیوه، نوارها، اعلامیه‌ها، از زمین و آسمان و راه دریایی توسط لنج‌ها (کشتی) از طریق کویت و بحرین به استان می‌رسید؛ و بلافاصله بر دیوارهای بازار و مراکز آموزشی و

کارگاه‌های بزرگ صنعتی مثل نیروگاه‌ها می‌نشست و مردم را از مجالس ختم و سوگواری حادثه قم و غیره خبردار می‌کرد.

در مورخه ۳۶/۱۱/۲۸ ساعت ۸ شب در مغازه خیاطی در شهرستان بوشهر واقع در خیابان زند پاساژ زاهدی اعلامیه‌ای تحت عنوان چهلمین روز درگذشت شهدای قم در مورخه ۳۶/۱۱/۲۹ مراسم سوگواری است و عزای عمومی اعلام می‌گردد با امضای آیت‌الله گلپایگانی دیده شد (مراسان، ۲۹/۱۹۲۲۹ه، ص ۴۱۵).

به دنبال پخش اطلاعیه‌ها در بوشهر در مورخه ۳۶/۱۱/۲۹، مجلس ختم چهلم شهدای قم و همچنین یادبود شهید مصطفی خمینی در مسجد جامع عطار بوشهر برگزار شد. آقای رضا علامی، فعال انقلابی می‌گوید:

«در بهمن ماه سال ۱۳۵۶ شمسی مطابق ماه صفر سال ۱۳۹۸ قمری چند روزی بعد از حادثه ۱۹ دی ماه قم بود که حجت‌الاسلام محسن قرائتی به بوشهر دعوت شد. او چند روزی در مسجد جامع عطار سخنرانی نمود و در شرح وقایع انقلاب اسلامی و امام خمینی بیاناتی روشنگر داشت. در ادامه این جلسات، بعد از ظهر روز اربعین، وی زیارت‌نامه اربعین را قرائت و تفسیر نمود و به‌صراحت، حادثه ۱۹ دی ماه قم را تشریح کرد و مردم را علیه رژیم برانگیخت» (علامی، مصاحبه: ۱۴۰۳ش).

زمانی که حجت‌الاسلام محسن قرائتی به منبر رفت، مسجد از حضور اقشار مردم لبریز بود. آنها با شوق و حرص خاص به سخنان وی گوش می‌دادند. (ناصرپور، مصاحبه: ۱۴۰۳) ساواک از مطالب سخنان قرائتی، نگران شده و گزارش کرد:

نام‌برده بالا ضمن وعظ در مسجد عطار بوشهر، درباره امامت و رهبری صحبت کرد و گفت رهبر باید معصوم باشد؛ چون شخص معصوم گناه نمی‌کند؛ ولی کسی که گناهکار است و مرتکب خلاف می‌شود نمی‌تواند رهبر اجتماع باشد و... نظریه یکشنبه - اظهارات شنبه تأیید می‌گردد و مشارالیه با کنایه از وضع مملکت استفاده می‌نماید و ضرورت دارد به وی تذکر داده شود. دریایی. (مراسان، ۶۱۵۸/ه: ۱: ص ۴۰۵).

در آن مجلس، غم شهادت شهدای قم و ظلم و ستم شاه علیه مردم، چهره حاضران مجلس را غمگین و عبوس ساخته بود و گفتگوهای گروهی و انفرادی حاضرین حکایت از

جریحه‌داری قلب‌ها، دل‌شکستگی و خشم بیش‌ازحد روح و روان آنها داشت (عباسی، مصاحبه: ۱۴۰۱ش).

۱-۲- انتقال پیام‌های اعتراضی نهضت از مسجد به سایر مراکز اجتماعی و طبقات

مردمی

با تحولات رخ داده و فعال‌شدن هسته‌ها و گروه‌های مبارز انقلابی مساجد، دعوت عمومی مردم به مجلس ختم شهیدان، منبرهای آتشین خطیبان مبلغ، و تجمع شورانگیز مردم در مساجد بزرگ شهر، روند احیا کارکرد سیاسی اجتماعی مساجد رونق یافت. حرص آشنایی با وضعیت سیاسی و حوادث روزمره کشور و انگیزه کسب اخبار جدید و نشر آن، مهم‌ترین عوامل جمع‌آوری اطلاعات، ضبط سخنران‌های انقلابی در مساجد و نشر آن در اماکن مختلف ورزشی، مذهبی و آموزشی بود. ساواک می‌خواست، حوادث را در مساجد که اکنون چون صدر اسلام مرکز احیا شده بود محبوس کند تا به بیرون منتقل نشود.

اما این اتفاق رخ می‌دهد. سایر پایگاه‌های اجتماعی به تدریج فعال می‌شوند و محیط‌های مختلف اجتماعی روشنایی بخش راه مبارزه و میدان بزرگ اعتراضات و اعتصابات کارگری مثل نیروگاه اتمی بوشهر با ۷۰۰۰ کارگر و کارکنان شرکت نفت در خارك و... می‌گردند. با این وجود، مرکزیت مسجد به‌عنوان محور اصلی صدور پیام انقلاب تا پیروزی انقلاب اسلامی باقی می‌ماند و رشته ارتباط طبقات مختلف مردم از پایگاه هدایت تا پیروزی انقلاب قطع نمی‌شود. به‌خصوص اینکه مراسم چهلم‌ها که یکی پس از دیگر رخ می‌دهد و هرکدام موجی را از شرکت مردم پدیدار می‌سازد، همه در مساجد برگزار می‌شود، لذا مردم با وجود تحرکات انقلابی در ادارات، کارخانه‌ها، کارگاه‌های کارگری، مراکز تحصیلی، و بازار و خیابان‌ها، با مساجد به‌خصوص مساجد جامع شهرها ارتباطی پیوسته دارند و از آنجا الهام می‌گیرند. چون رژیم این را می‌دانست لذا فکر می‌کرد می‌تواند مانع سرایت نهضت از مسجد به دیگر مکان‌های آموزشی، اقتصادی و اداری استان شود.

ولی از آنجایی که رژیم با تمام روش‌های سخت‌گیرانه؛ موفق نشد از نقش هدایتگری و وقایع در مسجد جلوگیری کند، ناامیدانه، سردرگم و شتاب‌زده کوشید مجامع و مراکز

بیرونی را که همه با مسجد به عنوان مرکز هدایت انقلاب مرتبط بودند، به مهار خود درآورد، لذا موج توفنده مبارزه مردم به طور گسترده‌ای ابتدا از مسجد به مدارس مرکز استان و به همین منوال به حوزه‌ها و مناطق دیگر کشیده شد.

اقدامات عاجزانه ساواک در پیشگیری از خروج صدای انقلاب از مسجد در اتفاق کنترل خوابگاه‌های هنرجویان هنرستان صنعتی بوشهر، و بی نتیجه ماندن جمع‌آوری نوارهای صوتی ضبط شده آنها از سخنرانی شیخ محسن قرائتی در مسجد جامع عطار، که در سند ساواک هم آمده، نمونه‌ای از آن است.

تعدادی از دانش‌آموزان هنرستان صنعتی بوشهر شب سخنرانی شیخ محسن قرائتی در مسجد عطار بوشهر مبادرت به ضبط سخنرانی یادشده نموده و آن را با خود به خوابگاه شبانه‌روزی هنرستان صنعتی بوشهر بردند. نظریه یکشنبه، خبر صحت دارد و نوارهای مزبور به نحو مقتضی جمع‌آوری و ضبط گردید. دریایی. (مراسان، ۱/۱۱/۲۵۳۶، ص ۴۰۷) و در پیرو آن نیز در سند مورخ ۳۶/۱۲/۱۷ چنین می‌آید: هنوز در خوابگاه‌های شماره ۳-۵-۷ شبانه‌روزی هنرستان صنعتی بوشهر که اکثر هنرجویان آن از افراد متعصب مذهبی هستند تعدادی نوار سخنرانی مذهبی که مطالب خلافی در آن ضبط گردیده است وجود دارد. (مراسان، ۱/۶/۶۳۵۰، ص ۴۰۷)

فریادها از مدارس چون مدرسه سعادت بوشهر (مراسان، ۱/۶/۶۳۵۹، ص ۴۲۶)، به دیگر مدارس و در جاهای مختلف استان از کلاس‌های درس سر برمی‌آورد. در ۲۳ بهمن ۱۳۵۶ اطلاعیه‌هایی با مضامین واقعه ۱۹ دی و دفاع از رهبری نهضت در مدارس بندر گناوه توزیع شد.

اخیراً چهار فقره اعلامیه بدون تاریخ تحت عنوان (ای نیاشگر)، در مدارس گناوه توزیع که مفاد آن اشاره به جریانات اخیر قم و به طرف‌داری از خمینی می‌باشد؛ چون در اعلامیه — اشاره شده (دوستان مبارز در ساعت مقرر شاه‌چراغ) مراتب استحضار اعلام. / سلیمی (مراسان، ۱۵/۶/۶۲۰۳، ص ۴۱۱)

یا حتی در مدارس و بازار بندر کنگان از شهرهای دور ساحلی استان که ترکیب جمعیتی از مسلمانان شیعه و سنی دارد به طرز قابل توجهی، اعلامیه‌هایی پیرامون وقایع شهرستان قم در (هر مدرسه دو نسخه) به امضا آیت‌الله شریعتمداری، رؤیت شد.

از: ۱۶/ه به ۳۱۲ : تاریخ: ۲۵۳۶/۱۲/۱۰ جمع‌آوری اطلاعیه قم در مدارس کنگان صبح روز ۳۶/۱۱/۲۹ مستخدمین مدارس اختر نوبنیاد و خیام بخش کنگان تعداد شش نسخه اعلامیه در (هر مدرسه دو نسخه) به امضا آیت‌الله شریعتمداری درباره وقایع شهرستان قم مشاهده می‌نمایند که بلافاصله جمع‌آوری و به سرپرست آموزش و پرورش کنگان تحویل می‌گردد. ضمناً تعدادی از بازاریان کنگان نیز هنگام باز کردن مغازه‌های خود با چنین اعلامیه‌هایی مواجه گردیده‌اند. دریایی (مراسان، ۱/۶۲۸۸، ص ۴۱۶)

همچنین فریاد شهدای قم برخاسته از مساجد و مدارس، به مراکز صنعتی و کارگاه‌های شرکت‌ها بزرگ در بوشهر رسید و شرکت‌های بزرگی، مثل شرکت ساختمانی «هدیش» با بیش از ۳۰۰۰ کارگر که گفته می‌شد، تحت مدیریت اسرائیلی‌ها، ساختمان‌هایی جهت نیروی دریایی بوشهر احداث می‌کردند؛ اطلاعیه‌های افشاگرانه از حادثه خونین قم در ۳ بهمن ۱۳۵۶ به شرح سند ذیل، تکثیر و توزیع کردند.

متن سند: فاجعه خونین قم تاریخ سند: ۳ بهمن ۱۳۵۶

صبح روز جاری از داخل دستگاه فتوکپی زیراکس مربوط به «شرکت هدیش» یک برگ اعلامیه که افراد و فضیلاي حوزه علمیه قم به مناسبت فاجعه خونین قم، مشاهده که بلافاصله به وسیله همکار ارائه گردید. بنا به اظهار همکار احتمال دارد تعداد دوست برگ از اعلامیه مذکور تکثیر شده باشد. ضمناً دستگاه مسئول معینی ندارد که در این مورد تذکر لازم به مسئولین داده شد و اقدام لازم در جهت شناسایی عاملین ادامه دارد و نتیجه متعاقباً به استحضار می‌رسد. سلیمی. (مراسان، ۱۶/۶۰۷۳، ص ۳۹۳)

به‌علاوه، در شهرهای استان، ضمن واکنش به قیام قم و تحرکات انقلابی در محیط و مراکز یادشده، بازارها نیز به‌مانند بازار مرکز استان (مراسان، ۱۶/۶۲۶۰، ص ۴۱۳) به تعطیلی کشیده شدند. بندر دیر یکی از آن شهرها بود.

اخیراً در بندر دیر اعلام‌هایی مضره‌ای توزیع گردیده و هم‌زمان شخصی به نام شیخ حسین بحرانی که به شغل روضه‌خوانی اشتغال دارد در مورخه ۳۶/۱۱/۲۶ ضمن سخنرانی در حسینیه بندر دیر و اشاره به مفاد اعلامیه‌های موصوف، مردم را تحریک به تعطیل مغازه‌هایشان می‌نموده و در نتیجه روز ۳۶/۱۱/۲۷ مغازه‌های بندر دیر تعطیل بوده است. نظریه یکشنبه -در مورد تحریک مردم به وسیله شیخ حسین بحرانی گزارش دیگری نیز واصل گردیده علی‌هذا مراتب به‌نحو مقتضی به ژاندارمری بوشهر اعلام گردیده. دریایی (مراسان، ۱۰/۶۳۰۷، ص ۴۱۷)

سند دیگر، به برگزاری مراسم چهلمین روز شهادت شهید مصطفی خمینی، در حسینیه میرزای خورموج دشتی اشاره دارد و از تعطیلی بازار چنین نقل می‌شود.

مورخه ۳۶/۱۱/۱۹ در حسینیه خورموج به‌منظور چهلمین روز وقایع اخیر قم مراسم فاتحه‌خوانی به سرپرستی حاج سید عباس شهزادی برادرش حاج سید محمدجواد رکنی تشکیل گردید و به تحریک یک نفر معمم به نام حاج شیخ حسین ابراهیمی که یکی از معاودین از عراق می‌باشد و هم‌اکنون در خورموج می‌باشد، اقدام به بستن مغازه‌ها و دعوت مردم به حسینیه جهت شرکت در مراسم گردید. شب قبل نیز با پخش و نصب اعلامیه به امضا آیت‌الله گلپایگانی مردم را دعوت به شرکت در این مراسم نموده بودند.... دریایی. (مراسان، ۱۰/۶۳۲۹، ص ۴۲۸)

این تأثیرگذاری، بیش از آن چیزی بود که بیان گردید، چرا که تأثیرات از دگر سو از شهرها به روستاهای استان چون، روستای «ده کهنه» دشتستان نیز توسعه یافت. در سند ۲۵۳۶/۱۲/۱۷ اشاره می‌شود که مبارزین اهالی روستا، با قم ارتباط مستقیم داشته و شب ۲۷ صفر، شیخی به نام واعظی را از قم دعوت نموده‌اند. وی در مسجد شمالی «ده کهنه» نسبت به حکومت و دستگاه‌های دولتی افشاگری می‌کند. (مراسان، ۱۰/۶۳۵۱، ص ۴۲۳)

مثل مجالس مذکور، هم‌زمان و در همان سال (اسفندماه ۵۶) در قریه «محمد عامری» (مراسان، ۱۰/۱۶/۹۱۵۵، ص ۱۲۲)؛ در «قریه خیاززار» (مراسان، ۱۰/۷۲۰۸، ص ۳۰۱)؛ «قریه ده قاید» (مراسان، ۹۵۴/۵۰۱/۰۲/۱/۸۹۸، ص ۴۳۱)؛ و «قریه روستای کلل» جاده گناوه.

(مراسان، ۴-۲۱/۳۰۳-۱۱، ص ۴۳۱) و ... سایر روستاهای استان نیز به همین شکل جلسات سیاسی عبادی در پاسداشت شهدای قم علیه طاغوت با حضور روحانیون و مردم، برپا شد. تأثیرگذاری گسترده قیام که از مرکز استان گذشته، به شهرها می‌رسد و از آنجا روستاها را نیز متأثر می‌سازد؛ سرانجام عوامل رژیم را وادار به اعتراف بر انتقال صدای شهدای انقلاب و شکست در مهار روند گسترش شتابنده آن در استان ساخت.

آنچه استنباط می‌گردد اخیراً جلسات مذهبی گسترش یافته و متعصبین مذهبی تحت پوشش این قبیل جلسات بعضاً مبادرت به تبلیغات سوء می‌نماید و مدارکی نیز از خود به جای نمی‌گذارند؛ و از طریق مراجع انتظامی محل هم به علت موجود نبودن مدارک لازم هیچ‌گونه اقدامی در این زمینه به عمل نمی‌آید و همچنین امر سبب گستاخی این افراد را فراهم می‌آورد. دریایی. (مراسان، ۱/۶۳۵۱ ه، ص ۴۲۳)

چیزی که تا اینجا از دل اسناد استخراج گردید، به‌واقع بیان سطح وسیع انعکاس اولیه واقعه قم در شهر و روستاهای استان بوشهر است. اما این‌ها سرآغازی بر حرکت انقلابی مردم بود که نه تنها افولی نداشت بلکه اندکی بعد و در وقایع مجالس چهلم شهدای تبریز و یزد و عمق بیشتری یافت و با برپایی مجالس ترحیم شهدای قیام ۲۹ تبریز و وقایع خونین یزد و جهرم و اهواز، اعتراضات از اوایل سال ۵۷، حالت مجالس اعتراضی و تعطیلی بازار به حرکت‌های خیابانی و تظاهرات بیرونی تبدیل شد.

۳-۱- گسترش اعتراضات مردمی با صدور قطعنامه و شعارهای تند انقلابی

با فرارسیدن ۲۹ بهمن، علمای تبریز با صلاح‌دید آیت‌الله قاضی طباطبایی تصمیم می‌گیرند در بزرگداشت چهلمین روز شهدای ۱۹ دی ۱۳۵۶ شهر قم، مجلس بزرگداشتی در چهلم آن برگزار کنند (ملکوتیان، ۱۳۷۸: ۹۰). راهپیمایی بزرگ چهلم قیام دی در ۲۹ بهمن با شکوه فراوان در تبریز برپا می‌شود؛ ولی عمال رژیم مردم را در آن روز به خاک و خون می‌کشند. این واقعه دردناک اولین حلقه از سلسله زنجیره‌ای شد که قیام ۱۹ دی قم را به قیام‌های پی‌درپی در شهرهای ایران زمین، متصل ساخت. روایت شده در این واقعه ۱۴ نفر شهید، ۱۱۸ نفر زخمی و ۵۸۱ نفر بازداشت شدند. (مراسان، بی‌ش، ۳۰). امام خمینی، درواکنش به این جنایت در ۸ اسفند ۱۳۵۶ بیانیه صادر کرد (خمینی، ۱۳۸۹: ۳۵۵). در این بیانیه فرمود:

« مصیبت بزرگی که بر برادران تبریزی ما وارد شد، اربعین آن در سوگ هستیم و ملت ایران نیز در آن روز با عزای عمومی خود به ملت‌های آزاد جهان بفهمانند که ما با چه شرایطی زندگی می‌کنیم» (خمینی، ۱۳۶۸: ۳۶۲-۳۵۹).

به ملاحظه تحلیل آنچه از تأثیر فکری و روحی واقعه دی ماه قم در استان گذشت، واقعه خون بار تبریز در امتداد قیام قم، حرکت دیگری بر فراگیرسازی انقلاب در استان بوشهر شد. ولی بهتر است بدانیم پس از واقعه ۲۹ بهمن تبریز، این گام در استان، چگونه برداشته شد؟ مردم جنوب بسان غالب شهرهای مناطق کشور با شنیدن پیام آیت‌الله خمینی، استوارتر از پیش در مسیر پیروزی انقلاب گام برداشتند؛ لذا مجالس واقعه ۲۹ بهمن تبریز به مجالس اعتراضی مردم استان، شدت بیشتری داد و کانون‌های انقلابی و شبکه جهادی مساجد فعال‌تر عمل کردند و بر تراکم حضور مردم در مساجد افزوده شد. شکل مراسم از اعتراض و شعارهای بلند حسینی به تجمعات بزرگ مردمی خمینی و به مرحله‌ای از صدور قطعنامه‌هایی صریح و مکرر با مضامین تند سیاسی علیه رژیم تبدیل شد و مردم لزوم تجمعات و اعتراضات در خیابان‌ها خواستار شدند.

اولین واکنش مردم استان به حادثه تبریز، در روز چهارم کشته‌شدگان تبریز در یازدهم، فروردین ۵۷ صورت گرفت. این مراسم در مسجد جامع عطار بوشهر با حضور جمعیت زیادی بر پا شد و یکی از علماء، شیخ حسین حیدری کاشانی به منبر رفت و در پایان، قطعنامه‌ای، خواسته‌های مردم انقلابی را مطرح نمود و مردم نیز در خاتمه هر بند، با ذکر صلوات آن را تأیید کردند (شمسی، مصاحبه: ۱۳۹۷). ساواک در گزارشی، بندهای قطعنامه چنین ذکر می‌کند:

۱- از دولت می‌خواهم قاتلان واقعه تبریز را مجازات نماید. (مردم اظهار داشتند صحیح است).
۲- از دولت می‌خواهم زندانیان واقعه تبریز را آزاد کند. ۳- در دانشگاه‌ها به روی دانشجویان باز شود. ۴- آقای خمینی به ایران مراجعت نماید «مواجه با صلوات مردم».
(مراسان، ۱/۷۰۴۹، ص ۴)

مطابق اسناد شماره: ۷۰۸۷/ ه اتاریخ: ۲۲ / ۱ / ۱۳۵۷ و شماره: ۷۰۹۴/ ه اتاریخ: ۲۲ / ۱ / ۱۳۵۷، مانند این مجلس، مجالس ترحیمی در شهرهای مختلف از جمله؛ گناوه و کنگان و...

برگزار می‌شود. در این شرایط. مردم گناوه، مثل بوشهر و برازجان و... در آمادگی اجرای هر فرمانی از سوی رهبر انقلاب بودند و خود را مهیا به مقاومت و اظهار خشم و عداوت به جنایات رژیم، ساخته بودند. (مؤمنی، مصاحبه: ۱۴۰۴).

اما علما و رهبران مذهبی بر منابر شهرها می‌کوشیدند، ایمان و عشق ولایی مردم را با گام‌های محکم، منطقی و متناسب با شرایط تا پیروزی به‌پیش ببرند تا کمترین آسیب متوجه مردم اسلام‌گرا نشود. مثلاً در ۱۹ اردیبهشت ۱۳۵۷، زمانی که به‌منظور چهلمین روز واقعه یزد و جهرم و اهواز، مجلس ختمی در مسجد جامع عطار برگزار شد آیت‌الله محمدجعفر منتظری اعزامی از قم به منبر رفت. (مراسان، ۷۲۹۷/هـ، ۱، ص ۵۱) در پایان سخنان وی، مردم علیه شاه تظاهرات کردند ولی همچنان او و آیت‌الله سید مصطفی حسینی، امام جماعت مسجد، هر دو، از مردم خشمگین خواستند بدون تظاهرات از مجلس خارج شوند و مردم اطاعت کردند. (و ردیانی، مصاحبه: ۱۳۹۷)

۴-۱- تبدیل اعتراضات گسترده به آغاز تظاهرات خیابانی در بوشهر

در هریک از مجالس مربوط به قیام‌های قم، تبریز، یزد و جهرم که به گفته ساواک با حضور حداقل ۱۵۰۰ نفری مردم در مسجد جامع عطار برگزار می‌شد (مراسان، ۲/۶۸۶۴، ص ۲۳۲) بارها، مردم قصد خروج از درب‌های مسجد و برگزاری تظاهرات نمودند؛ اما علمای استان به مصلحت، اجازه حضور خیابانی به مردم ندادند. در عین حال، اندک زمانی بعد از آخرین اجتماع آنها، شرایطی حاصل گردید که مردم نمازگزار بوشهر را به سطح خیابان سرازیر ساخت. و اولین تظاهرات، هرچند با جمعیتی محدود آغاز شد. اما این موقعیت چگونه فراهم شد و رژیم چه واکنشی برابر آن و تظاهرات بعدی داشت؟

روحانیت مبارز استان روز ۲۳ / اردیبهشت / ۱۳۵۷ و در راستای اعلام حمایت از علمای قم و محکومیت وقایع کشتار ظالمانه شهرها، و با هماهنگی صورت گرفته، دست به دو اقدام تعیین‌کننده علیه رژیم زد: یکی اینکه اعلام تعطیلی بازار می‌شود (مراسان، ش. ۷۳۱۵/هـ ۱- ص ۱۹۹)، و دیگری به تعطیلی نمازهای جماعت مساجد بزرگ شهر مبادرت می‌ورزد. به همین دلیل تا سه روز نماز جماعت در مساجد بزرگ مثل مسجد جامع عطار، مسجد جامع

جعفری، مسجد امیرالمؤمنین و مسجد برازجانی‌ها (توحید فعلی) بوشهر برگزار نگرديد (مراسان، ش. ۷۳۱۵/هـ ۱-ص ۱۹۹).

هر دو اقدام، تأثیر زیادی در افزایش خشم مردم بر نظام پهلوی داشت و به‌نوعی مجوزی بر حضور خیابانی مردم شد لذا به گزارش سند ۲۴ / ۲ / ۲۵۳۷، در همان روز عده‌ای از محصلین و دانش‌آموزان به قصد تظاهرات، اولین تجمع خیابانی را روبه روی مسجد جامع عطار شکل می‌دهند که عوامل رژیم آنها را با گاز اشک‌آور پراکنده می‌سازند. (مراسان، ش. ۳۷-۱/۳۳-س، ص ۵۷)؛ ولی مردم همچنان، بر نفی رژیم، شتاب گرفته و برای یافتن فرصتی بهتر، مهیا شدند.

به دنبال آن حرکت، جمعه مورخ ۱۳ / ۵ / ۱۳۵۷، مجلس ترحیم حاج شیخ احمد کافی در مسجد جامع عطار بوشهر برگزار گردید. مردم فرصت آن مجلس را مغتنم شمردند و مهم‌ترین راهپیمایی بوشهر را رقم زدند. تعداد قابل توجهی از مردم هماهنگ شده، با شعار؛ «ما شاه نمی‌خواهیم و مرگ بر شاه» مسجد را ترک نموده به خیابان ریختند. خشونت شدید گاردی‌ها مردم را تحریک به تسخیر مراکز وابسته به رژیم چون حزب رستاخیز و آتش‌زدن درب آن نمود (میگلی، مصاحبه: ۱۳۶۰). ساواک در گزارشی با عنوان «تظاهرات ضدملی از مسجد جامع عطار بوشهر» از آن راهپیمایی یاد کرده و می‌نویسد:

برابر اطلاع استانداری بوشهر ساعت ۹ صبح روز ۱۳ / ۵ / ۲۵۳۷ از طرف سید مصطفی حسینی مجلس ختمی با شرکت حدود یک هزار و پانصد نفر از اهالی بوشهر در مسجد جامع عطار به مناسبت فوت سه نفر از روحانیون برگزار می‌شود و شیخی به‌نام نصرالله اسدی که از مشهد به بوشهر آمده بود سخنرانی و برای سلامتی خمینی دعا می‌نماید و خواستار مراجعت وی به کشور می‌شود. حدود نیم‌ساعت قبل از پایان جلسه عده‌ای از شرکت‌کنندگان با دادن شعار به نفع خمینی از مسجد خارج و مبادرت به شکستن چند جام از شیشه‌های بانک‌های سپه، ملی، رفاه کارگران، تجارتي ایران و هلند و شیشه‌های یک دستگاه اتومبیل پلیس می‌نمایند. (مراسان، ۲/۶۸۶۴، ص ۲۳۲)

چهار روز بعد (۱۷ / ۵ / ۱۳۵۷) با حضور ۲۰۰ (۲۰۰۰) تن نمازگزار در مسجد جامع عطار نماز جماعت برپا می‌شود و پس از اقامه نماز مجدداً مردم به خیابان‌ها می‌ریزند. در این

ماجرا یک نفر از ناحیه پا به وسیله گلوله مضروب و مجروح شده و هفت نفر نیز که دو نفر آنان معمم غیربومی بودند دستگیر می‌شوند (مراسان، ۷۸۲۶/۱، ص ۱۴۴).

۱-۵ - تظاهرات به همراه درخواست تهیه سلاح و آمادگی نظامی

سرکوب شدید تظاهرات روز ۱۷/ ۵/ ۱۳۵۷ بوشهر و احتمال افزایش جنایات خونین در تداوم جنایات صورت گرفته علیه تظاهرکنندگان در ۱۹ دی قم و .. مردم بوشهر را به آینده‌نگری مسلحانه در مقاومت سوق داد، لذا حداقل از روز راهپیمایی ۲۵۳۷/۵/۱۳، طرح تهیه سلاح، گفتگوی گروه‌های مؤمن انقلاب می‌شود. درخواست مردم مکرر به روحانیت مبارز منتقل و ساواک، با کنترل شنودها از درخواست‌های مردم باخبر می‌شود (مراسان، ۷۸۳۶/۱، ص ۱۴۸). درعین حال، حجت‌الاسلام سید مصطفی حسینی از رهبران دینی استان، به‌طور تلفنی این عزم استوار مردمی را به گوش عوامل رژیم می‌رساند و با هشدار از آنها می‌خواهد تا از خشونت با مردم و دین دست بکشند. ساواک گفته وی را چنین گزارش می‌کند.

محترماً در تماس تلفنی که اینجانب روز ۳۷/۵/۱۹ با آقای سید مصطفی حسینی داشتم نامبرده اظهار می‌داشت: { مگر نمی‌دانید که مردم همه مسلح هستند؟ کمی در رفتارشان تعدیل به خرج بدهید ما دینمان در خطر است و از هیچ کاری روی گردان نیستیم و سید برابر اطلاع موثق این موضوع را برای شخص دیگری که در کارهایش با او مشاوره می‌کند بازگو و به وی اظهار داشته است که من به آنها گفتم مردم مسلح هستند و نزد من آمده‌اند که می‌توانیم پلیس بکشیم ولی من پاسخ مخالف دادم. (مراسان، بی ش، ص ۱۵۵)

جالب اینکه روز ۱۳۵۷/۵/۲۴ یعنی ده روز بعد اعلام ضرورت تهیه سلاح و هشدار آیت‌الله سید مصطفی حسینی به سازمان امنیت رژیم، آنها ورود یک فروند موتور لنج با مقادیری سلاح به اسکله ساحلی بندر بوشهر را گزارش می‌دهند.

روز ۲۵۳۷/۵/۲۴ یک فروند موتور لنج محتوی مقادیری سلاح در نزدیکی بوشهر پهلو گرفته و سلاح‌ها تحویل شش نفر که نام دو نفر آنان گداغلی و نعمتی می‌باشد، گردیده

است. گفته می‌شود فرستندهٔ اسلحه مذکور از عوامل روح‌الله خمینی بوده و تحویل افراتیون مذهبی گردیده است (مراسان، ۳۱۲/۶۴۶۹، ص ۱۸۹).

پس از آن نیز، طبق گزارش‌های شفاهی، ورود اسلحه به سواحل مختلف شهرهای استان به کرات ادامه می‌یابد و رژیم تنها از بعضی آنها باخبر می‌شود. (محسنی، ۱۴۰۰: مصاحبه). به دنبال تهیهٔ اسلحه، آموزش‌ها نیز با عنوان اردوهای ورزشی در کوه‌های اطراف استان به‌طور محرمانه و پراکنده انجام می‌گیرد؛ اما نیروهای مؤمن هسته‌های جهادی مساجد انقلاب به‌تبع فرمان امام، در هیچ مکانی هرگز دست به مبارزه مسلحانه نزدند.

۶-۱- شکل‌گیری تجمعات منظم بانوان با تأسیس مکتب فاطمیه

گسترش راهپیمایی‌های استانی، حضور شانه‌به‌شانه و باشکوه زنان در کنار مردان، همگام آنچه مردم در اکثر نقاط کشور داشتند به ضرورت اصل دفاع از استقلال ایران و حفظ مبانی اسلام، روشنی بیشتری داد و جلوه‌ای دیگر از نشانه‌های شکوفایی و تبلور انقلاب در مرحله نخست گردید. اما پرسش مطرح در اینجا این است که آیا سازمان روحانیت استان، برنامه‌ای تشکیلاتی بر حمایت همه‌جانبه از جایگاه اجتماعی زنان و حضور آگاهانه آنها در برنامه‌های سیاسی مذهبی موردتوجه در استان داشت؟ یا نه، چگونه؟

آری در این راستا، تدبیری رخ می‌دهد، و یکی دیگر از برنامه‌های زیربنایی و اساسی شتاب انقلاب، در این دوره شکل می‌گیرد و آن تصمیم سریع در فراهم‌نمودن شرایطی است که بانوان مبارز بتوانند با بهره‌گیری از استعدادهای فکری و اعتقادی خود، در کنار مردان در صحنه‌ها و تجمعات اعتراضی، زینب‌گونه، ایفای نقش اجتماعی و انقلابی نمایند.

به این جهت، تأسیس مراکز خاص فعالیت بانوان به‌صورت رسمی و غیررسمی توسط روحانیت مبارز استان با اهتمام شهید شیخ ابوتراب عاشوری، موردتأکید قرار می‌گیرد. ساخت بنای مکتب فاطمیه بوشهر که پیگیری اخذ جواز آن تیرماه سال ۱۳۵۴ شروع شده بود، در سال ۱۳۵۶ به مرحله نهایی رسید. شهید حاج‌قاسم هندی‌زاده در ساماندهی و نظارت بر تجدید بنای آن تلاش زیادی کرد. (میگلی، مصاحبه: ۱۳۹۸)

درباره: شیخ ابوتراب عاشوری پیرو شماره ۵۵۴۶/ه/۱ - ۲۵۳۴/۴/۳ اخیراً شخص یادشده ... قصد تشکیل موسسه‌ای به نام فاطمیه دارد، لذا به‌نحو مقتضی به وی تفهیم گردید که در مورد انجام تقاضای خود ضمن مراجعه به شهربانی بوشهر برابر مقررات جاری کشور اقدام نماید. (مراسان، ۱۵/۵۷۶۸، ص ۱۸۸)

سرانجام از اول فروردین‌ماه ۱۳۵۷ حوزه علمیه خواهران (مکتب فاطمیه)، مرکز مدیریت جهادی بانوان شکل می‌گیرد و هسته انقلابی مستقر در مکتب، به تدریج فعالیت چشمگیری در نشر فرهنگ انقلاب اسلامی و جذب نیروها مبارز، نشان می‌دهد و آنجا، مرکز برنامه‌های بانوان انقلابی در استان می‌شود.

بدین ترتیب هسته مبارزه جهادی مستقر در مکتب با مدیریت خانم عذرا انصاری، زیر نظر شیخ شهید آیت‌الله شیخ ابوتراب عاشوری، پایه‌گذاری می‌شود و به علت کثرت جمعیت بانوان، مرکز اصلی تجمعات آنها در حسینیه تل و کوتی (ارشاد فعلی بندر بوشهر) که بانوان انقلابی فعالی داشت، تعیین می‌گردد. از آن به بعد، حرکت‌های مدیریت‌شده انقلابی زنان مبارز، به شکلی قابل توجهی به تعمیم و تعمیق می‌رسد. تا آنجایی که زنان، علاوه بر حضور جمعی، دوش‌به‌دوش مردان به‌طور مستقل مجالسی باشکوه برپا می‌داشتند. آنان حتی از آموزش‌های نظامی غافل نمی‌ماندند (هندی‌زاده، مصاحبه: ۱۴۰۳). این رویه، ساواک را به خشم آورده و تجمعات آنها را تحت کنترل شدید قرار داد. سندهای شماره: ۷۲۲۱ / ه ۱ - ۱۱ / ۲ / ۳۷ و شماره: ۲۲۲ - ۱۰ / ۰۶ - ۵۰۷ - ۱۳ / ۲ / ۲۵۳۷ ساواک، این چنین به جلسات اشاره دارد.

به: ریاست شهربانی استان بوشهر

خانمی به نام انصاری که به دعوت شیخ ابوتراب عاشوری به بوشهر آمده و در حسینیه تل کوتی برای بانوان سخنرانی مذهبی می‌نماید. ضمن سخنرانی، مطالب تحریک‌آمیزی درباره سینما فانوس عنوان و اظهار داشته است این لانه فساد مجدداً باز شده است. ملاحظات: جهت اطلاع و هرگونه اقدام مقتضی رهبر عملیات - رومی (مراسان، ۱۵/۷۲۲۱، ص ۴۶) و در سندی دیگر: به: ریاست سازمان اطلاعات و امنیت استان بوشهر، موضوع: سخنران مذهبی خانم انصاری چنین می‌آید:

خبر رسیده حاکی است مدتی است خانمی به نام انصاری که سخنران مذهبی می‌باشد از شهرستان قم به بندر بوشهر آمده و در مساجد شهر بوشهر برای مردم سخنرانی می‌کند و در عصر روز ۳ / ۲ / ۲۵۳۷ در مسجد تلکوتی که در حوالی خیابان فرودگاه بوشهر می‌باشد، ضمن سخنرانی برای مردم از شهیدشدن جوانان در راه دین صحبت می‌نموده و مرتباً مردم را تحریک می‌نموده که پسران و دختران خود را مثل کسانی که در واقعه اخیر قم شهید شدند باید شهید کنید تا دین و ایمان ملت پایدار بماند. (مراسان، ۲۲۲-۰۶/۱۰، ص ۵۰۷)

به تبع تشکّل یادشده و تعاملی که بین علمای بوشهر با آیت‌الله محمد یزدی (عالم تبعیدی در بوشهر) برقرار بود، برنامه سازمان‌دهی تجمعات و گردهمایی‌هایی بانوان شهرستان دشتستان، دومین شهر بزرگ استان نیز طراحی شد، لذا اندکی بعد با پیگیری‌های ماشاءالله کازرونی رابط روحانیت استان، سازمان بانوان آنجا با اعزام مجتهد سرکار خانم زهره صفاتی از حوزه علمیه قم، راه‌اندازی می‌شود. کازرونی می‌گوید:

ما به لحاظ اهمیت و توجهی که به نقش اجتماعی بانوان وجود داشت و نقش سازنده زنان دشتستانی. از آیت‌الله یزدی در قم، خواستیم که یک بانوی طلبه مدیر، باسواد و سخنور برای ما به این منطقه اعزام کند. ایشان هم، خانم زهره صفاتی را از قم به برازجان اعزام کردند. آیت‌الله یزدی به من تلفن کردند و گفتند از وجود این خواهر در آن منطقه حداکثر استفاده را ببرید.

خانم زهره صفاتی مجتهد بود. ایشان اوایل زمستان ۱۳۵۷ از قم به منزل ما آمد و بلافاصله با همکاری بانوان انقلابی، واحد بانوان را در دشتستان تشکیل داد. به علت گستردگی فعالیت‌های بانوان، مسجد ولی عصر برای فعالیت آنها، تعیین گردید (کازرونی، ۱۳۸۱: مصاحبه).

به این ترتیب، موج سازمان‌دهی پایگاه بانوان و برنامه‌ریزی حمایت‌گرانه از حضور خواهران، پایه‌پای مردان در آموزش‌های سیاسی - عقیدتی و در گردهمایی‌ها و تظاهرات شهرها نه تنها در بوشهر و برازجان بلکه در کلیه شهرها، مورد توجه خاص رهبران نهضت در استان قرار گرفت و نشانه‌ای دیگر از شکوفایی انقلاب پس از واقعه دی قم در استان بود.

نتیجه‌گیری

وقایع انقلاب اسلامی از شروع نهضت امام خمینی در سال ۱۳۴۲ تا پیروزی انقلاب اسلامی مرحله‌به‌مرحله روندی تکاملی طی نمود تا به مقطع پایانی که از قیام خونین ۱۹ دی شروع می‌شد، رسید. به عبارت دیگر، سرآغاز دوره پایانی قیام خونین ۱۹ دی است. بر پایه محوریت این قیام، راهبرد مراسم چهلم‌های شهدا به اجرا درآمد. از ابتدای این واقعه تا شکوفایی نشانه‌های انقلابی سامان‌بخش در استان، شش ماه به طول کشید. در مقاله از این بخش از مقطع پایانی، به عنوان فرآیند نخست شکوفایی انقلاب، یاد شده است. چون این مرحله منجر به پیدایش نشانه‌های انقلاب و یا مبانی‌ای زیربنایی شد که تحولات بعد خود را تا پیروزی انقلاب در استان ممکن ساخت.

. در نمودار مفهومی ۲- «نخستین نشانه‌های انقلاب اسلامی با محوریت «قیام خونین ۱۹ دی ماه قم» در استان بوشهر به روایت اسناد (از دی ماه ۱۳۵۶ تا مرداد ۱۳۵۷)» را که سیری تدریجی داشته است، ملاحظه می‌کنید. با واقعه چهلم شهدای قم ابتدا گروه‌های انسجام‌یافته مذهبی هسته‌های جهادی مساجد استان تقویت می‌شوند و فرصت اظهار وجود پیدا می‌کنند. با تحرک این نیروهای مذهبی تحت فرمان روحانیت مبارز، نقش سیاسی مساجد با حضور اعتراضی طبقات گوناگون مردم احیا می‌شود. در مرحله بعد، مسجد عرصه بسط شعارهای دینی و سیاسی توأم با فریاد مخالفت با شاه و صدور قطعنامه‌ها می‌گردد. در نهایت با افزایش انسجام و برنامه‌ریزی، اعتراضات گسترده مساجد تبدیل به تظاهرات خیابانی می‌شود.

در روند تظاهرات چون مردم خطر تازیان‌های ظلم و جنایت سربازان مسلح شاه را بر سر خود و یارانشان می‌بینند، برنامه تهیه سلاح و آمادگی نظامی را در دستور کار قرار می‌دهند و از دیگر سو، روحانیت مبارز در حمایت از جایگاه بانوان و سازمان‌دهی فعالیت منظم سیاسی اجتماعی آنها مثل تأسیس مکتب فاطمیه، قدم برمی‌دارد. دستاوردهای نخستین فرایند، به حقیقت چهارچوب، زیرساخت و یا ارکان سامانه حرکت‌های انقلابی است که در

مراحل بعدی انقلاب تا پیروزی برداشته می‌شود. علاوه بر این، یافته‌ها حکایتی عمیق از این دارد:

اول: مردم بوشهر، با قبول فرهنگ اسلام سیاسی و عینیت دین و سیاست، بار دیگر در تداوم مقاومت‌های تاریخ خود، در این زمان نیز از قافله دفاع ملی و دینی مردم از کشور عقب نماندند و هویت اسلامی و ضداستعماری‌شان را در سایه ولایت امام خمینی همگام با مردم انقلابی کشور به نمایش گذاشتند.

دوم: روحانیت مبارز استان نشان داد آن زمان که منسجم با علمای مبارز کشور، متشکل و مردمی عمل کند در هدایت سازمانی جامعه، و بیداری و تحول انقلابی نیروی‌های مذهبی، موفق‌تر و کارآمدتر است.

سوم: اطاعت‌پذیری و توجه به فرامین ولایت‌فقیه از ویژگی‌های ثابت مردم انقلابی استان در مقابل بیگانه و عوامل داخلی آن بوده و هست، چنانکه در هنگامه مبارزه با رژیم، باوجود مسلح بودن، حاضر نشدند بدون اجازه رهبر انقلاب علیه عوامل رژیم شاه، گلوله‌ای شلیک کنند.

چهارم: بانوان بوشهری با رویکردی سازمان‌یافته تحت نظر روحانیت مبارز استان، شأنیت و جایگاه تأثیرگذار خود را نشان دادند و منشأ ترویج و تبلیغ غیرت دینی و انقلابی مردان، و فرزندان خود در صحنه حضور همه‌جانبه در انقلاب اسلامی شدند.

کتابنامه

اسناد:

۱. انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک استان بوشهر ج ۱، ش. بازیابی: ۶۲۸۴/۱۶، ۶۱۳۳/۱۵، ۱۹۲۲۹/۲۵، ۶۳۵۰/۱۵، ۶۳۵۹/۱۵، ۶۲۰۳/۱۵، ۱۶/۶۲۸۴ ه، ۶۰۷۳/۱۶، ۶۲۶۰/۱۵، ۶۳۰۷/۱۵، ۶۳۶۲/۱۵، ۶۳۵۱/۱۵، ۹۱۵۵/۱۶، ۷۲۰۸/۱۵، ۸۹۸/۱۶ / ۰۲ / ۰۱ / ۵۰۱ / ۹۵۴ / ۲۱-۴ / ۴۰۳-۱۱، ۶۳۶۲/۱۵، ۶۱۵۸/۱۵، ۶۱۶۸/۱۵.
۲. انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک استان بوشهر ج ۲، ش. بازیابی: ۷۰۴۹/۱ ه، ۷۲۹۷/۱ ه، ۳۷-۳۲/۰۱ س، ۷۸۲۶/۱ ه، ۷۸۳۶/۱ ه، ۳۱۲/۶۴۶۹، ۷۲۲۱/۱ ه، ۱۰-۲۲۲/۰۶-۵۰۷.
۳. انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک - کتاب ۰۸، ش. بازیابی: ۶۸۶۴/۲.
۴. انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک / استان هرمزگان، ج ۳، ش. ۴۰۵۲/ه.
۵. پایگاه‌های انقلاب اسلامی، مسجد جامع بازار تهران به روایت اسناد ساواک - ج ۲. ش. بازیابی: ۲۳۸۱۵/۲۰ ه ۱۲.
۶. شهید آیت‌الله حاج سید مصطفی خمینی به روایت اسناد ساواک ص ۴۶۳، ش. بازیابی: ۲۳۷۹۰/۲۰ ه ۱۲.
۷. نوزده دی به روایت اسناد ساواک ش. بازیابی: ۸۰۰۱/۲۱.

کتاب و مقاله:

۱. بهشتی سرشت؛ صابر دمیرچی (۱۳۸۷ش)، «جرقه انقلاب بررسی تحلیلی مقاله احمد رشیدی مطلق»، مطالعات انقلاب اسلامی پاییز ۱۳۸۷ - شماره ۱۴ ISC (صفحه - ۱۴۳ تا ۱۶۲).
۲. حسن‌زاده، اسماعیل، «تحلیلی بر واقعه ۱۹ دی ۱۳۵۶ قم»، مجله پژوهش‌نامه متین، زمستان ۱۳۷۷ - شماره ۱ ISC (صفحه - ۱۵۹ تا ۱۸۸).
۳. خامنه‌ای، سید علی «دیار بصیرت جهاد و اجتهاد»، تهران: دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای، انتشارات انقلاب اسلامی، ۱۳۹۴ش.

۴. شمس‌آبادی، حسن «بازخوانی قیام نهم دی سال ۱۳۵۷ شمسی در تربت حیدریه»، تحقیقات اسنادی انقلاب اسلامی، بهار و تابستان ۱۴۰۳ش، دوره هفتم - شماره ۱۱ (صفحه - از ۹۸ تا ۱۲۸).
۵. شیرخانی، علی (۱۳۷۷) «حماسه ۱۹ دی قم» تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
۶. طالبی دارابی، ابراهیم، «جایگاه قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ در پیروزی انقلاب اسلامی»، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۷۸ش.
۷. عالی حسینی، ماشاءاله، «ساختار جبهه روحانیت مبارز استان بوشهر در انقلاب اسلامی به روایت اسناد ۱۳۴۲-۱۳۵۷»، نشریه علمی تحقیقات اسنادی انقلاب اسلامی، سال ششم دوره جدید، شماره یازدهم، بهار و تابستان ۱۴۰۳ (صفحه-۱۷۹ تا ۲۱۱-).
۸. عفتی، قدرت الله «مثلث شتاب انقلاب - قم، تبریز و یزد - قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶»؛ مطالعات انقلاب اسلامی زمستان ۱۳۸۴ - شماره ۳ ISC (صفحه -۱۱۱ تا ۱۲۲).
۹. ملکوتیان، مصطفی، «انقلاب اسلامی و چرایی و چگونگی رخداد آن»، تهران: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه، ۱۳۷۸ش.
۱۰. موسوی خمینی، سید روح‌الله، «صحیفه امام» ج ۳، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، ۱۳۶۸ش.
۱۱. موسوی خمینی، سید روح‌الله، «صحیفه نور»، ج ۲، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س)، ۱۳۸۹ش.
۱۲. ملایی پور قرجه‌داغی، جواد، «آذرخش انقلاب»، تهران: صداوسیما جمهوری اسلامی ایران. مرکز پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۸۳ش.
۱۳. مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، «انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک استان بوشهر»، ج ۱، تهران: مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۹۵ش.

۱۴. مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات «انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک استان بوشهر» ج ۲، تهران: مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۹۵ش.

۱۵. مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات اداره کل اطلاعات بوشهر، «شیخ ابوتراب عاشوری به روایت اسناد ساواک»، بوشهر: دلیران، ۱۳۸۳ش.

۱۶. مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، «انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک استان هرمزگان»، ج ۳، تهران: مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۹۶ش.

۱۷. مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، «انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک»، کتاب ۰۸، تهران: مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۸۰ش.

۱۸. مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، «کتاب نوزده دی به روایت اسناد ساواک»، تهران: مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۸۲ش.

۱۹. مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، «پایگاه‌های انقلاب اسلامی، مسجد جامع بازار تهران به روایت اسناد ساواک»، ج ۲. تهران: مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۹۳ش.

۲۰. مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، «انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک» کتاب ۰۳، تهران، مرکز بررسی اسناد تاریخی، تهران: مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۷۷ش.

۲۱. مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، «شهید آیت‌الله حاج سید مصطفی خمینی به روایت اسناد ساواک»، تهران: مرکز بررسی اسناد تاریخی وزارت اطلاعات، ۱۳۸۸ش

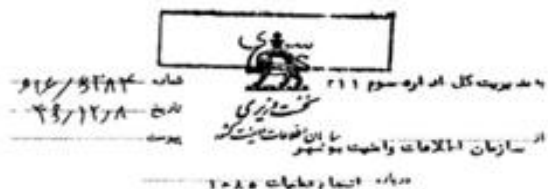
۲۲. مصاحبه‌ها:

۲۳. سیمرونی، عبدالنبی، مصاحبه با نگارنده، بوشهر، ۱۳۷۰ش.

۲۴. شمس‌ی، حیدر، مصاحبه با نگارنده، بوشهر، ۱۳۹۷ش.

۲۵. شهید میگلی نژاد، باقر، مصاحبه با نگارنده، بوشهر، ۱۳۶۰ش.

۲۶. عباسی، عباس، مصاحبه با نگارنده، بوشهر، ۱۴۰۱ ش.
۲۷. علامی، رضا، مصاحبه با نگارنده، بوشهر، ۱۴۰۳ ش.
۲۸. کازرونی، ماشاءالله، مصاحبه با نگارنده، برازجان، ۱۳۸۱ ش.
۲۹. مؤمنی، غلامرضا، مصاحبه با نگارنده، گناوه، ۱۴۰۴ ش.
۳۰. نمازی، حسین (حجت‌الاسلام)، مصاحبه با نگارنده، بوشهر ۱۳۹۶ ش.
۳۱. ناصرپور، منصور، مصاحبه با نگارنده، بوشهر ۱۴۰۳ ش.
۳۲. محسنی، موسی مصاحبه با نگارنده، دیر، ۱۴۰۰ ش.
۳۳. میگلی، فاطمه (فعال انقلابی مکتب) مصاحبه با نگارنده، بوشهر ۱۳۹۸ ش.
۳۴. و ردیانی، احمد، مصاحبه با نگارنده، بوشهر، ۱۳۹۷ ش.
۳۵. هندی‌زاده، کفایت، مصاحبه با نگارنده، بوشهر، ۱۴۰۳ ش.

در راجه برای امریه شماره ۳۱۱/۱۰۴۲-۳۶/۱۲/۲ به منظور آگاهی از هرگونه فعل و انفعال از تاریخ ۳۶/۱۲/۳ تا استناد به از ۱۰۸۱ از منازل سید صفای حسینی و اجتراب عاشوری که مظنون به انجام اقدامات حیانتانه مراقبت محل می‌باشد. مقرر گردید در صورت تصویب این مورد برای مدت سه ماه با اولویت پیگیری انجام یابد.

رئیس سازمان اسناد و کتابخانه ملی

۳۶/۱۲/۸۰

درباره آبراب از آن پرس ۲۰ فروردین

انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک استان بوشهر ج ۱، دستور به کنترل و مراقبت از منازل

رهبران انقلاب در بوشهر پس از قیام دیماه ۶۰

گفتگوی نگارنده مقاله (ماشاالله عالیحسینی) با آیت الله سید مصطفی حسینی
از رهبران روحانیت مبارز استان بوشهر در قبل از پیروزی انقلاب اسلامی

خیلی گنجینه اسنادی

درجه فوریت

<p>صفحه یکم از ... صفحه</p> <p>تعداد شماره ...</p> <p>۱ - ۳۳۳</p> <p>۲ - ۱۳/۱۳</p> <p>۳ - شماره گزارش ۳۳۳</p> <p>۴ - تاریخ گزارش ۳۳۳/۱۱/۱۳</p> <p>۵ - پوست</p> <p>۶ - گیرنده کتب غیر</p>	<p>۷ - منبع ژاندر آرمی، بوشهر -</p> <p>۸ - منقأ</p> <p>۹ - تاریخ وقوع «خبر»</p> <p>۱۰ - تاریخ رسیدن خبر به منبع «خبر»</p> <p>۱۱ - تاریخ رسیدن خبر بر سر عملیات</p> <p>محل ۳۳۳/۱۱/۱۳</p> <p>۱۲ - ملاطیان حفاظی</p>
--	---

موضوع: روحانیون طرازین

صنف: فرد

طبق اطلاع واصله اخیراً، عده ای از طرف مجتهدین و روحانیون طراز اول قم در پوشش مسافرت یاد بن اقوام خود بشهرستانهای کشور از جمله برازجان و شهرستانهای تایمه مراجعه ضمن تماسهای غیرمستوس علیه تظاهرات طی و میهنی و طبعه آزادی زنان و قانون اصلاحات ارضی مطالب خلافی عنوان مینمایند. این اشخاص با مراجعه به بازاریان و افراد مورد اعتماد خود برای روحانیون متوجه انحروکسانیکه در افتخاشات قسم دستگیر شده اند وجوهات جمع آوری مینمایند.

نظریه نگاشته به - غیر قابل تحقیق و تصدیق میباشد. درین

نظریه چهارشنبه - در مسلم درین روحانیونی که در ماههای محرم و صفر بمینظور ایشان و بعد آیت مرد م به افسی نقاط کشور مسافرت نموده اند روحانیون تحصیل و امراضی نیز وجود دارد که سعی مینمایند انگار سو خود را در زمین افراد بی همی تسری در آید و مبلغ خود بپیره برد آری نمایند از طرفی با توجه به آشکار شدن با هجرت و اتساق افراد آخوند نماز رچند هفته اخیراً مردم درین - دولت و اتساق آنان بی برد و تحت تاشرط ارات تحریر کنند و افراد آنان قرار نخواهند گرفت. البته شك نیست که درین این عده

۱۳۵۶ دی ۱۶

معاونت امور اسنادی و کتابخانه‌ها

www.iranicaonline.ir

انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک استان بوشهر ج ۱، مسافرت مجتهدین و روحانیون طراز اول قم به شهرها و روستاهای تابعه استان بوشهر به مناسبت تبیین واقعه ۱۶ دی ۱۳۵۶

صحنه سرکوب تظاهرات ۱۹ دی ۱۳۵۶ شهر قم

اطلاعات ۲۸ شهریور ۱۳۵۷ - شماره ۱۳۵۷ - شماره ۱۳۵۷ - شماره ۱۳۵۷

مبارک است های اسلامی و تمام تأسیسات شهری را مورد حمله قرار دادند

در تظاهرات تبریز ۶ نفر کشته و ۱۲۵۹ نفر مجروح شدند

اغتشاش عظیم و بلاوی خونین دیر و زو امر و تبریز

در خیابان های تبریز ساعت ها آتش سوزی ادامه داشت

۷۳ بانک مورد حمله قرار گرفت و ۴ بانک و ۲ مغازه به آتش کشیده شد

بیش از ۱۰۰ مغازه و شعبه بانک آسیب دیدند. تظاهر کنندگان ۲ افسر و ۹ مأمور انتظامی را مجروح کردند

استیو تانگوار - چهره سرگرم جنگ خاندان و زنی که در تبریز با آتش زدایی و آتش زدایی و آتش زدایی

۱۳ آگوست ۱۳۵۷

خیابان مجتهدان
 طبقه بندی شده است

۱- شماره پیکان از ۲- شماره از ۳- شماره گزارش ۴- تاریخ گزارش ۵- پیوست ۶- گیرندگان خبر	۷- منبج ۸- منشأ ۹- تاریخ وقوع ۱۰- تاریخ رسیدن خبر به منبج ۱۱- تاریخ رسیدن خبر بر سر عملیات ۱۲- ملاحظات حفاظین
---	--

موضوع: چهارم کشته شدگان تبریز طبقه بندی شده است
 ۳۳/۱/۱۱۰ - ۲۵/۷۰۳۴

از ساعت ۹۳۰ الی ۱۱۰۰ روز ۳۳/۱/۱۱ در مسجد جامع طاب بوشهر مجلسی به‌خاستگی چهارم کشته شدگان تبریز منعقد گردید. در این جلسه پس از قرائت قرآن شیخ حسین حیدری کاشانی به‌تصرفت و ابتداء از وضع جرایم کشور انتقاد نمود و سپس ضمن اشاره به لزوم محترم شمردن قرآن و قانون اساسی اظهار داشت که هم اکنون خواسته های خود را از دولت اعلام میدارم و هر کس موافق است آبرو نماید.

۱- از دولت میخواهیم قاتلان واقعه تبریز را مجازات نماید مردم اظهار داشتند صحیح است.

۲- از دولت میخواهیم زند انبان واقعه تبریز آزاد کند.

۳- در رد انگشترها به پروی و دانشجویان باز شود.

۴- آقای چینی با ایران مراجعت نماید (مواجه با اهل و اقارب مردم).

۵- دولت گفته ها و نظرات آقای عوفی راضی بگذارد.

تأییدیه بکشیده - اظهارات منتهی تأیید میگردد و با وجود اینکه موقعیت ایجاد است. مسئولان و مسئولان تبریز متوجه بودند که شیخ حسین حیدری کاشانی روی منبر است. و مطالب جاری را عنوان نماید مع الوصف یاد شده سعی داشت خود را درگیر نماید.

خیابان مجتهدان
 طبقه بندی شده است
 ۱۳۶۳۳۷

انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواکه استان بوشهر، ج ۲، مراسم چهارم شهدای تبریز در بوشهر

و صدور قطعنامه روز (۱۳۵۷/۱/۱۱)

درب ورودی باز سازی شده مسجد جامع عطار بندر بوشهر، مرکز اصلی فعالیت انقلابی مردم استان

در دوران انقلاب اسلامی- تصویر از نگارنده/ ۱۴۰۴

نشانه‌های شکوفایی انقلاب اسلامی با محوریت «قیام خونین ۱۹ دی ماه قم» در استان بوشهر..... ۴۴۱

راهپیمایی بانوان بوشهری در دوران انقلاب اسلامی ۱۳۵۷

منبر مسجد جامع عطار بوشهر که از سال ۱۳۵۵ تا پیروزی انقلاب فریادهای حجت الاسلام شهید شیخ ابوتراب عاشوری

و علمای مبارز علیه طاغوت از آن بر می‌خاستند عکس از نگارنده

فهرست مطالب	
صفحه پنجم از	مقدمه
لیست شماره	فهرست از
۱ - ۳۱۴	۸ - منقأ
۲ - ۱۱۶	۹ - تاریخ وقوع
۳ - شماره گزارش	۱۰ - تاریخ رسیدن خبر به منقأ
۴ - تاریخ گزارش	۱۱ - تاریخ رسیدن خبر به مراجع عملیات
۵ - پیوست	محل
۶ - گیرندگان خبر	۱۲ - ملاحظات حفاظت
	۱۳۰۰۸

از ساعت ۱۰۰۰ الی ۱۱۱۵ روز جاری مجلس یادبودی در مسجد جامع طار بوشهر برگزار. در این مراسم عده قابل توجهی از مردم شرکت و شخصی مهمی بنام محمد جعفر منتظری که از دم دعوت شده بود سخنرانی کرد تا مردم به این صحنه و روزگاری که اینک حکومت فرد بر مردم صحیح نیست و حکومت باید در کفایت و حکومت مردم بر مردم باشد امانت نمود اشخاصیکه برای مجلس انتصاب میشوند که انتصاب هستند نه انتصابی در حالیکه حکومت باید بطریق اسلامی اجرا شود و همچنین اظهار داشت حدود ۳ ماه پیش که در رژیم میخواستند بگویند حکومت اسلامی چیست عده ای گفته شد در جلسه امروز هم به خاطر و تابع خونین اهواز و بصره و جهرم است که چهل روز پیش عده ای از سلطنتان به گناه بدست ما برین امان رفتند. فعلاً باید آیت اله خمینی که در تبعید است آزاد شود زند امان بی گناه آزاد گردد. تا جبرود در مورد روزنامه ها اظهار داشت اینها روزنامه نیست بلکه روزی نامه است که با تسبیح میشوند بدست مردم برسد. یاد شده در آخر جلسه مردم را با راهنمایی دعوت و آنها گفت بی سروصدا اینجلس را ترک کنید تا بیایند ای بدست کسی ند هید

مجلس محرمانه
کمیته بنیاد حفاظت

انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساوا که استان بوشهر، ج ۲ سخنرانی محمد جعفر منتظری
به مناسبت جهلم شهدای یزد و جهرم در مسجد جامع بوشهر

<div style="border: 1px solid black; padding: 2px; display: inline-block;"> قیام خونین ۱۹ دی ماه قم استان بوشهر </div>	
۱- فرارگاه بازاریان بوشهر ۲۷/۱/۲۵ ۲- فرارگاه بازاریان بوشهر ۲۷/۱/۲۵ ۳- فرارگاه بازاریان بوشهر ۲۷/۱/۲۵ ۴- فرارگاه بازاریان بوشهر ۲۷/۱/۲۵ ۵- فرارگاه بازاریان بوشهر ۲۷/۱/۲۵	۱- فرارگاه بازاریان بوشهر ۲۷/۱/۲۵ ۲- فرارگاه بازاریان بوشهر ۲۷/۱/۲۵ ۳- فرارگاه بازاریان بوشهر ۲۷/۱/۲۵ ۴- فرارگاه بازاریان بوشهر ۲۷/۱/۲۵ ۵- فرارگاه بازاریان بوشهر ۲۷/۱/۲۵

۱- فرارگاه بازاریان بوشهر ۲۷/۱/۲۵
 ۲- فرارگاه بازاریان بوشهر ۲۷/۱/۲۵
 ۳- فرارگاه بازاریان بوشهر ۲۷/۱/۲۵
 ۴- فرارگاه بازاریان بوشهر ۲۷/۱/۲۵
 ۵- فرارگاه بازاریان بوشهر ۲۷/۱/۲۵

تاریخ: ۱۳۷۷/۱۰/۱۴
 امضاء:
 ۱۳۷۷/۱۰/۱۴

روزنامه ادالی
 ۱۳۷۷ - ۱۰ - ۱۴

تاریخ: ۱۳۷۷/۱۰/۱۴
 تاریخ: ۱۳۷۷/۱۰/۱۴

تاریخ: ۱۳۷۷/۱۰/۱۴
 تاریخ: ۱۳۷۷/۱۰/۱۴

کتاب شهید حجت الاسلام شیخ ابوتراب عاشوری صفحه ۹۹۱ تعطیلی ۳ روز مساجد
 و نماز جماعت به جهت همبستگی با علمای قم
 ۵ب

راهپیمائی بزرگ مردم بوشهر در خیابان امام خمینی (سنگی سابق)، ۱۳۵۷

انقلاب اسلامی به روایت اسناد ساواک - کتاب ۸، راهپیمایی بزرگ بوشهر مورخ
۱۳/۵/۱۳۵۷ یا تشکیل مجلس ترجمیم حاج شیخ احمد کافی

مکتب فاطمیه بوشهر، مرکز برنامه ریزی فعالیت های انقلابی بانوان بوشهر
پس از قیام ۱۹ دی ۱۳۵۶ قم. عکس از نگارنده

راهپیمایی بانوان بندر دیر استان بوشهر در دوران انقلاب اسلامی ۱۳۵۷